

Cornelis Lelylezing 2026

Flevoland, jong en dynamisch.
Klaar voor de komende 40 jaar?



cornelis lely lezing



GENOOTSCHAP FLEVO



1 oktober 2026

**Provinciehuis
Flevoland**



Vraagstelling Cornelis Lelylezing 2026

De Lelylezing 2026 staat evenals de editie 2025 in het teken van het 40-jarig bestaan van de provincie Flevoland. We kijken terug, maar vooral vooruit naar de verre toekomst.

Flevoland wordt nog altijd gezien als een jonge provincie. Met nog jonge steden en dorpen, en een relatief jonge bevolking.

De werkelijkheid is echter genuanceerder. Delen van steden en dorpen vertonen slijtage of sluiten niet meer goed aan op hedendaagse behoeften.

Maar wat is er in steden en dorpen dan wél nodig voor een vitale samenleving in 2066? Wat is de rol van de provincie hierin? En wat kunnen gemeenten en waterschap, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven organisaties betekenen?



Opening

Dagvoorzitter Jop Fackeldey heet de aanwezigen welkom in het provinciehuis en welkom bij het Genootschap Flevo. Het doet hem deugd in het gezelschap naast veel leden verschillende politici en burgemeesters te zien.

Als voorzitter van het Genootschap Flevo feliciteert hij graag de commissaris van de Koning, Arjen Gerritsen, met het 40-jarig bestaan van de provincie Flevoland. Tevens spreekt hij zijn dank uit voor de gastvrijheid in het provinciehuis en de medewerkers voor de uitstekende ondersteuning.

Het Genootschap Flevo is inclusief rechtsvoorganger al 88 jaar actief in Flevoland. Aanvankelijk gericht op onderzoek, maar meer en meer beschouwend op de ontwikkeling en richting van het gebied en de samenleving.

De Cornelis Lelylezing is een traditie die in 2007 is gestart door Stichting Kennis Transfer Flevoland en in 2022 een thuis heeft gevonden bij het Genootschap Flevo.

De Cornelis Lelylezing 2026 is de tweede van een tweeluik. In 2025 is teruggekeken naar het ontstaan van de IJsselmeerpolders en Flevoland, en ingezoomd op de relatie met de rijksoverheid.

Vandaag kijken we wederom terug en wel naar de ontwikkeling van de steden, maar willen we vooral proberen 40 jaar de toekomst in te kijken. We hebben hierbij gekozen voor een lezing van een expert met jarenlange ervaring in het living lab van newtowns in combinatie met een gesprek tussen jongeren en burgemeesters met hun directe betrokkenheid bij Flevoland.

Een speciaal welkom is er dan ook voor Michelle Provoost van het INTI, Jestina Francis en Nisa Yazici van de Jongerenraad, burgemeesters Hein van der Loo en Bart Jaspers Fajier van resp. Almere en Urk, en last but not least Commissaris van de Koning, Arjen Gerritsen.



Michelle Provoost
directeur International New Town Institute (INTI)

**De stad is nooit af.
Verder bouwen op bestaande kwaliteiten.**

Michelle Provoost dankt het Genootschap Flevo voor de uitnodiging om haar inzichten over de ontwikkeling van nog jonge steden te delen. Het International New Town Institute (INTI) is in Almere gesticht door Dirk Frieling, met als doel het bestuderen van nieuwe steden en deze voorzien van advies over hoe nu verder te gaan.

In deze lezing zal zij vooral ingaan op het verder ontwikkelen van nieuwe steden die gestart zijn als een project. Zoals Almere dat inmiddels 50 jaar en Lelystad dat 60 jaar bestaat, maar nog altijd adolescentie steden zijn.

Een nieuwe stad blijft maar al te vaak een project; gebouwen en stenen. Pas als de oude plannen nieuwe lagen krijgen en worden aangepast, vergeet je dat het ooit een project was en gaat de stad leven. Dan neemt de 'normale' historische dynamiek het over van de oorspronkelijke papieren plannen.

Nu ligt er weer een grote groeitaak voor Almere en Lelystad. Het is verleidelijk om Pampus en Zuiderhage weer te ontwerpen op de oude manier, gebruikmakend van het vertrouwde DNA van een nieuwe stad. Blanco beginnend met een nieuw team is immers heel aantrekkelijk. Ook voor politici, kijk naar het voorstel van D66 voor IJstad. Even een nieuwe stad bouwen en dan is het klaar, het woningtekort opgelost en iedereen gelukkig. Maar zo makkelijk is een nieuwe stad ontwerpen en vooral ontwikkelen nu ook weer niet. Flevoland en zijn steden zijn daarvan het bewijs.



Stadsuitbreiding moet samengaan met stadsvernieuwing!



Onderzoeken van INTI en Rebel wijzen uit dat louter kiezen voor stadsuitbreiding vragen is om een waterbedeffect. Nieuwe wijken lokken bestaande inwoners aan, zij trekken verder en wie zich nieuwbouw niet kan permitteren blijft achter in de oudere buurten die verarmen. Stadsuitbreiding alleen leidt tot segregatie en ongelijkheid. De vraag is dan: wat moet er gebeuren in bestaande wijken om ze toekomstbestendig te maken? Dat is de nieuwe stadsvernieuwing!

Deze nieuwe fase vraagt om iets waar nieuwe steden niet aan gewend zijn: niet uitbreiden, maar vernieuwen en transformeren, onderhouden en samenwerken met bewoners: loslaten. Dat laatste was eerder nooit nodig. Er is een mentaliteitsverandering nodig: van denken over nieuwbouw naar denken over transformatie. Nieuw bouwen en opnieuw beginnen is leuker dan onderhoud, en daarom is deze omslag moeilijk. Het zit niet in het DNA van de stad en van haar ambtenarenorganisatie.

Stadsvernieuwing is toekomst

Stadsvernieuwing in de jaren '80 maakte de oude steden weer aantrekkelijk. Nu zijn we aanbeland bij de Post 65 wijken, gebouwd tussen 1965 en 1990. Zij zijn nu logischerwijs aan de beurt voor stadsvernieuwing. Na 40 tot 50 jaar zijn wijken toe aan een opknapbeurt. In de Flevopolder dateren bijna alle wijken uit deze periode. Er is destijds gebouwd met de beste bedoelingen en grote idealen. Maar idealen zijn altijd maar een korte periode van kracht. Daarom is de grote uitdaging niet: **“Hoe maak je een stad waarin mensen gelukkig zijn?”** maar **“Hoe maak je een stad waarin mensen gelukkig blijven?”**

Dus niet alleen de eerste bewoners zoals destijds gezinnen met jonge kinderen, maar ook tieners en jongvolwassenen, en ook senioren.

Er ontstaat de laatste tijd waardering voor de vergeten kwaliteiten van die wijken. Zowel Lelystad als Almere hebben een waaier aan verschillende buurten die allemaal een ander idee weerspiegelen en architectuur hebben. Deze verborgen kwaliteiten kunnen als invloed en inspiratie dienen voor doorontwikkeling van die wijken en ook voor de nieuwe uitbreidingswijken.

In de jaren '70 had Nederland het meest linkse kabinet ooit. Het streefde naar spreiding van kennis, macht en inkomen. Een groot deel van dit gedachtegoed landde in de bouw van de Post 65 wijken. Wijken uit deze tijd bezitten die ambities. Maar ook in kwantiteit kwam het streven tot uiting. Begin jaren '70 was er een productie van 140.000 woningen per jaar. Experiment en sociaal maatschappelijke ambities gingen samen met kwantiteit.

Het streven kwam ook tot uiting in het bouwen voor de zorg, die minder technocratisch en clean werd en waarin ook het zich thuis voelen van patiënten een doel werd. In het onderwijs werd de Middenschool ingevoerd, met als doel kinderen gelijke kansen te geven. Met name in de nieuwe steden kwam dit terecht. Het Flevo-ziekenhuis in Almere is hier een resultaat van, maar ook de Scholen Gemeenschap Lelystad (SGL).

Nieuwe woonvormen ontstonden zoals meer collectieve woonvormen met gedeelde ruimtes en voorzieningen. (In Lelystad het Sidha-dorp, in Almere de Redemark en Hoekwierde). Rond 1980 waren er in het land meer dan 7.000 van dit type projecten. Deze manier van wonen zien we nu weer terugkomen in wooncorporaties en Collectieven Particulier Opdrachtgeverschap (CPO's). Soms gericht op specifieke doelgroepen.



Een gemeenschap bouw je met laagdrempeligheid, onder meer met aantrekkelijke routes voor voetgangers en fietsers. Destijds stonden pleintjes en ontmoetingsplekken centraal. Er werd altijd geïnvesteerd in collectieve voorzieningen op wijkniveau met een multifunctioneel gebruik. Maar ook grootschaliger centra, denk aan de Meerpaal in Dronten, de Kubus in Lelystad en de Roef in Almere Haven. De collectieve voorzieningen op wijkniveau worden nu vaak verkocht of wegbezuinigd, maar ze zijn nog altijd heel wenselijk. Ze nodigen uit tot een grote diversiteit in gebruik.

In de jaren '70 speelde het al en nu is het nog steeds gewenst: directe invloed van inwoners. Participatie is inmiddels wetgeving verankerd. We kunnen nog veel leren van de jaren '70, waarin bewoners vaak al bij het ontwerpen mee aan tafel zaten.

1972 Was het jaar van de Club van Rome met “Grenzen aan de groei” en andere zorgwekkende geluiden dat onze planeet naar de knoppen zou gaan als de ambities niet werden bijgesteld. Dit had consequenties in Post 65 wijken: groen en water kregen een grote rol in de wijken. Al vanaf het begin werd er bij Lelystad op flinke schaal biologisch geboerd. Flevoland was lang leidend in de biologische landbouw. Deze nog altijd bestaande kwaliteiten zijn de moeite waard.

Maar de jaren '80 volgden, met een financiële crisis. De stadsvernieuwing grote steden speelde, versobering was nodig, er kwam verarming in de architectuur. Almere en Lelystad kregen een slecht imago. Ze werden door het Rijk in de steek gelaten. De remedie was het bouwen van veel goedkope eengezinswoningen met weglaten van de sociale ambities. De eerste wijken van Almere Buiten met hun strokenbouw dateren uit die tijd. Michelle Provoost noemt het een “Onvoltooid sociaal project”. Wat kunnen we hier nu mee? Biedt de stadsvernieuwing van Post 65 wijken soelaas?

Kansen voor de Flevopolder

Het INTI heeft 15 kansen geïdentificeerd om de steden uit de Post65 periode beter te maken. Kansen, die een stip op de horizon bieden, waar elke ontwikkeling aan zou moeten bijdragen. Het zijn kansen om leefbaarheid en veiligheid te verbeteren. In volgorde van belangrijkheid, licht Michelle Provoost er een aantal uit die specifiek voor de Flevopolder relevant zijn.



Alles groen, tenzij

Een deel van Post 65 wijken is groen aangelegd. De huidige tijd met zijn opgaven voor biodiversiteit en adaptatie aan veranderend klimaat vraagt om groen, veel groen. Eigenlijk “Overal groen, behalve waar het niet kan”. En het groen kan beter. Veel van het groen waarop we trots zijn zoals grasveldjes, is kijkgroen met een ecologische waarde van nul. Het ontwerp hoeft niet anders, maar er is wel ander beheer nodig gericht op ecologische waarde en



biodiversiteit. Dan kun je snel grote stappen maken. Sommige wijken zijn rijk aan groen, maar wijken als Atol zijn daarentegen heel kaal en saai.

Het is ook een kwestie van trots. Wanneer zien we de biologische landbouw in de Flevopolders een keer op tv? Flevoland is een voorloper met al meer dan 40 jaar duizenden hectare biologische landbouw. Flevoland is een voorbeeld in de transitie van de landbouw. In deze transitie zitten ook kansen voor nieuwe vormen van verstedelijking. Een mooi voorbeeld is de Vliervelden, deze biologische boerderij in Oosterwold is een klein dorpje geworden. Een concept dat zeer de moeite waard is. Bouw dit verder uit.

(Auto)mobiliteit

Mobiliteit was in de Post 65 steden fantastisch geregeld. Fietsnetwerken waren vrijliggend en veilig. Busbanen lagen klaar als de inwoners kwamen. Het OV met streekbussen eveneens, en relatief snel ook een eigentijds stations, waarvan er één nu zelfs een Rijksmonument is. Toch heeft automobilititeit het overgenomen, en neemt parkeren veel ruimte in de wijken in. Iets om te agenderen. Het vraagt pioniersgeest om een oplossing te vinden voor dit probleem.

Vergroot de diversiteit van de woningvoorraad

In de jaren '70 tot '80 zijn vooral eengezinswoningen gebouwd. Dit leidde tot gebrek aan diversiteit, dat nu langzaam wordt ingehaald. Denk aan studentenhuisvesting in Almere, Knarrenhofjes, maar het blijft vooralsnog incidenteel.

Je kunt in de wijken vaak wel starterswoningen bijbouwen. Er zijn goede voorbeelden. De wijk wordt dan wel iets stedelijker, maar ook meer divers en met kwaliteit.

Het aandeel alleenstaanden in de Randstad staat al bijna op 50 %. Het gaat om mensen uit allerlei verschillende landen. Het is de vraag of de standaard rijtjeswoningen wel bij hen passen. Wat ook speelt is de groei van het aandeel 50-plussers. Vooralsnog wordt

voor hen woningdelen nog geblokkeerd door regels zoals de AOW die stelt aan woningdelen.

Oplossingen ziet Michelle Provoost ook in het splitsen van een-gezinswoningen. Horizontaal of verticaal, of samenvoegen voor groepswonen, een niet gebruikte verdieping verhuren.



Het maakt de beleving diverser en stedelijker. Dit is echter niet het beeld dat de peetvaders van Almere en Lelystad hadden. Het spreekt de oudere generatie minder aan, maar matcht wel met de huidige generatie. Het is wijs hierin geleidelijk bij te sturen. Voormalige nieuwbouwprojecten krijgen hiermee nieuwe lagen en daarmee worden het pas echte steden.

In hoogbouw en stadsstraten kan ruimte worden gevonden door kleinschalig optoppen of ruimte maken met en in de plinten. Zo komt ook de levendigheid op straat terug.



Ze pleit ook voor meer diversiteit in opdrachtgevers en ontwikkelaars en vroegtijdig meedenken van de bewoners zelf. Doorontwikkeling niet puur uit het hoofd van de overheid maar vanuit de inwoners. In Nederland is er nog nauwelijks ervaring met wooncorporaties, maar elders in Europa wel. Daar moeten we nog aan wennen. "Mensen maken de stad" zei Adri Duivesteijn al.

Ontwerpen van de tussenstad

Newtowns hebben brede autowegen met groen erlangs, en daarachter de woongebieden. Ze zijn onveilig voor fietsers, ook in sociaal opzicht. In Zoetermeer wordt nu een autoweg omgevormd tot boulevard. Een ontwikkeling die in meer steden te zien is, met vertraging van autoverkeer en nieuwe stedelijke gebruiksruimte. Almere maakt plannen voor stedelijke ontwikkeling met een High Tech campus rond de A6 bij het Weerwater.

Collectieve voorzieningen belangrijk als ankerpunten.

Veel collectieve wijkvoorzieningen zijn in de vergetelheid geraakt. Ze zijn verdwenen of hebben een andere functie gekregen. Voorbeelden zijn de bibliotheek gebouwd door Wim Quist, nu een gezondheidscentrum in Almere. De Krakeling in Lelystad is in slechte staat. Maar het gaat ook wel goed. De Kubus in Lelystad is goed behouden. De Voetnoot in Almere is nu een monument, en nog altijd multifunctioneel in gebruik. Dit soort collectieve voorzieningen zijn goud waard vanwege hun flexibiliteit en uitnodiging tot creativiteit.

Tot slot

Stadsvernieuwing vraagt om integrale aanpak, samenwerking en participatie. We staan voor de energietransitie, de vervangingsopgave van onder meer boven- en ondergrondse infrastructuur, en aanpassing aan klimaatverandering. Gebruik dit als kansen om werk met werk te maken en openbare ruimte opnieuw in te richten.

Kijk ook welke ambities van destijds niet uit de verf zijn gekomen omdat het geld op was of omdat mensen eenvoudig waren vergeten wat de bedoeling ook alweer was. Maak werk met werk.

Dat vraagt wel om experiment en durf. En zo komt Michelle Provoost bij haar drijfveer om stadsvernieuwing zo hoog te hebben. We worden geconfronteerd met het wegdrukken van mensen uit de historische steden naar de groeikernen. Dit leidt in sommige wijken tot een kwetsbaar sociaaleconomisch profiel, ongemak en afhaken. Preventief ingrijpen is dan beter en sympathieker. Eerst brengen en geven, en dan oogsten.

Tips:

In dit verslag zijn enkele beelden uit het verhaal opgenomen, de volledige presentatie is als pdf te vinden op genootschapflevo.nl.

Op de website van het INTI staan publicaties, die deels gratis te downloaden zijn.



Vragen van deelnemers aan Michelle Provoost

De dagvoorzitter spreekt na een luid applaus namens de zaal zijn waardering uit voor de lezing. Hijzelf wordt met name geraakt door de uitspraak dat zolang een stad het oorspronkelijk ontwerpplan volgt, ze een nieuwbouwproject blijft. Pas wanneer het project vanuit de samenleving nieuwe lagen krijgt, wordt het een levende stad.

Hij biedt de deelnemers gelegenheid voor enkele reacties.



Jos Becker uit zijn waardering voor het boeiende verhaal, maar hij mist Noordoostpolder en Urk. Ook daar vindt stadsvernieuwing plaats. Volgens hem zijn veel of alle in de lezing genoemde kansen daar ook aanwezig.

Michelle Provoost geeft aan dat haar onderzoek zich beperkt tot grote steden, en zij minder weet van Noordoostpolder en Urk. Zij is blij te horen dat de aandachtspunten vergelijkbaar en kennis en ervaringen dus overdraagbaar zijn.

Aukje Spoelstra, wonend aan Langezand in Lelystad, heeft van een socioloog geleerd dat een-gezinswoningen juist wel levensloopbestendig kan zijn. Ze kunnen bij elke levensfase weer worden aangepast. Graag de visie van de spreker hierop.



Michelle Provoost antwoordt dat woonwensen heel persoonlijk zijn. Ze pleit dan ook niet voor een grootschalige verandering, maar juist voor inspelen op individuele wensen. Uit onderzoek is gebleken dat 10% van de senioren hun eengezinswoning wel als te groot gaan ervaren en best willen splitsen of de bovenverdieping verhuren voor bijv. sociaal contact. Ze wil juist deze individuele keuzes mogelijk maken.



Geert Jan ten Napel woont in de Beukenhof in Lelystad. Dat is volgens hem een van de eerste inbreidingsprojecten. Hij vraagt hoe vergroening zich verhoudt tot inbreiding. Hij ziet namelijk dat in Lelystad de nieuwste wijken het minst groen zijn. De oudste wijken zijn in verhouding het meest groen, en kijkend naar de klimaatverandering is het wel heel fijn wonen in een groene wijk. In de Warande is amper openbaar groen.

Michelle Provoost reageert met te zeggen dat stadsvernieuwing van periode naar periode gaat, en dat ideeën veranderen. Over 20 jaar zullen we ons erover verbazen dat er in bepaalde wijken zo weinig openbaar groen en water is aangelegd, en dat het groen feitelijk grotendeels particulier is. Vaak spelen er financieel-economische redenen om openbaar groen achterwege te laten, waar we later dan wel spijt van krijgen. Ze ziet dat de wijken uit de jaren '70 in het westen van de stad veel groener zijn dan bijvoorbeeld de wijk Atol. Ze was laatst in de Atol en schrok van het stenige karakter.



Jong in Flevoland in 2066

Jongerenraad Flevoland in gesprek met burgemeesters Almere en Urk



De dagvoorzitter start het gesprek over Jong in Flevoland in 2066. Hij citeert Michelle Provoost die vertelde dat vroeger in de plannen nauwelijks aandacht voor jongeren was. Daar moeten we van leren en de fout niet opnieuw maken. We hebben twee burgemeesters, van een jonge en van een historische stad, gevraagd om hierover van gedachten te wisselen met twee leden van de Flevolandse Jongerenraad, die dit gesprek hebben voorbereid.

Hij vraagt de burgemeesters om zich - eigenlijk overbodig - te introduceren.

Hein van der Loo is sinds maart 2023 burgemeester van Almere. Zijn visie is dat de stad Almere nooit af is, maar juist dat is onze kracht.

Bart Jaspers Faijer is nu twee jaar burgemeester van Urk, dat al meer dan duizend jaar bestaat, maar ook nooit af zal zijn.

De Jongerenraad introduceert zichzelf, en vertelt wat ze doen.

Jestina Francis (23 jaar, Lelystad) is voorzitter van de Jongerenraad Flevoland, een groep jongeren uit de hele provincie, die in de provincie adviseert. De Jongerenraad is maatschappelijk betrokken, adviseert en spreekt met bestuurders over hoe jongeren in verschillende vraagstukken en opgaven staan. En dat kan voor jongeren uit de zes gemeenten heel verschillend zijn. De Jongerenraad is dan een handig aanspreekpunt.

Nisa Yazici (22 jaar, Zeewolde) is actief lid van de Jongerenraad. Zij vindt hun advisering belangrijk en wil zo een steentje bijdragen aan een mooiere samenleving. En ze hoopt dat via het samenwerken in en met de Jongerenraad te doen.

De dagvoorzitter brengt de eerste vraag in. Deze gaat over sociale cohesie, en dat gaat ook om wonen. Dat wonen voor jongeren moet dan ook wel al in de plannen zijn meegenomen.

Nisa benadrukt dat het bij jongeren niet alleen om wonen gaat, maar ook om zich ergens thuis te voelen, mensen om je heen hebben, elkaar ontmoeten, meedoen met de gemeenschap. En dat verschilt natuurlijk per gemeente en per jongere.



Zij vraagt hoe burgemeesters kijken naar de sociale cohesie en de verbondenheid onder jongeren binnen hun gemeente.

Bart vertelt dat Koningin Maxima 30 september Urk heeft bezocht, rondom het thema “Omzien naar elkaar”. Het valt hem op dat oud en jong op Urk op een heel bijzondere manier met elkaar optrekken. Men gaat heel vrij met elkaar om, in de kerk, maar ook in de nieuwe wijken. Dat geldt ook voor zorg en bijv. schoolkinderen. Hij refereert aan zijn tijd als ontwikkelingswerker in Afrika. Je krijgt het daar niet uitgelegd dat wij hier oude mensen apart zetten. Vroeger leefden ook hier op het platteland oud en jong samen. De verbondenheid van oud en jong of van jongeren onderling, dat is op Urk ongekend. Dat is een enorme rijkdom. Hij heeft ook genoten van het bezoek van de Jongerenraad. Die pure ambitie en motivatie, daar moet je als bestuurder het gesprek mee willen voeren.

Hein wil twee opmerkingen vooraf maken. Deze mensen van de Jongerenraad zijn ook bij hem op bezoek geweest, ze gaan op pad. Compliment!

Hij is blij met de met vertaling van sociale cohesie door Nisa. “Je thuis voelen” is mooier dan het bestuurlijke begrip cohesie, dat hij een ambtelijk begrip vindt waar je je weinig bij kunt voorstellen. Waar je je wel iets bij kunt voorstellen is: voel je je thuis, kun je er sporten, kun je samen genieten van muziek? Als je sociale cohesie zo vertaalt ziet hij in Almere mooie initiatieven als Hoekwierde waar buurtbewoners jaarrond de buurt schoon en levendig houden. Hij ziet talloze initiatieven rond Burendag en Koningsdag. Er is een veelheid aan subculturen in de enorm groeiende stad. Een bezoek van de Majesteiten verbindt dan velen ondanks stromende regen. Op de vraag hoe je, dicht bij Amsterdam, jongeren betrokken houdt, geeft hij aan dat het bij Almere meer zit in de in aantal groeiende subcommunity's als rappers en artists-achtige groepen, die jongeren onderling enorm verbinden.

Op de vraag van Jestina welke verschillen de burgemeesters zien tussen Almere en Urk, antwoordt Hein dat hij met jaloezie kijkt naar de geschiedenis van Urk, die je als gemeenschap mag meedragen. Religie, cultuur, sentiment, leed ook. Dat verbindt allemaal. Dat is er in Almere niet in die mate. Almere moet zichzelf in dat opzicht nog elke dag verder opbouwen. Maar het gaat goed, de bezieling is nog in wording, daar moeten we in blijven investeren. Hij roemt Almere City als boost voor de gemeenschappelijke identiteit van de stad.



Bart nuanceert met de reactie dat er ook op Urk een enorme diversiteit is. Jongeren vinden eveneens dat er te weinig voor hen aantrekkelijke uitgaansgelegenheid is. Dat is ook een politiek item. Urk heeft zeker zijn kwaliteiten, maar het bestaande remt vaak ook. Je moet als bestuur en politiek toch steeds weer kijken hoe je kwaliteit benut, hoe je vernieuwt, en goed met elkaar blijft samenleven. Dat is een issue als je een nieuwe coalitie smeedt. Hoe wil je met elkaar samenleven, hoe organiseer je de zorg, wat kan de overheid doen? Oud is geen garantie voor goed.

Jestina sluit af met de ervaring van gesprekken die zij zelf met jongeren in Urk en Almere hebben gevoerd. Jongeren komen er op verschillende manieren samen. Ze ziet veel diversiteit: er is niet één “Flevolandse jongere”.

De dagvoorzitter vindt het hoog tijd om de blik op de toekomst te richten. Vorig jaar hebben we al geconcludeerd “Bouw geen woningen maar gemeenschappen, en bouw steden waar al een stad is”. Hoe doe je dat met en voor jongeren?

Nisa pakt de handschoen op en stelt de vraag wat er volgens de burgemeesters over 40 jaar moet zijn veranderd, zodat jongeren nog graag willen wonen en werken in Flevoland. Wat kunnen overheden doen om jongeren binnenboord te houden?

Bart stelt dat dat bestuurders hun zorg voor de toekomst instrumenteel moeten maken. Daar hebben we visies voor en in Flevoland hebben we ook de Strategische Agenda Flevoland. Bespreek daar bovengemeentelijke voorzieningen zoals theater en zwembaden. Kijk als gemeente ook over raadsperioden heen. Urk is al decennia bezig met de maritieme servicehaven en welke plek zee-onderwijs daar kan krijgen. Kijk wat het best in welke gemeente past.

Op verzoek van de dagvoorzitter graaft hij een laagje dieper: wat moet er veranderd zijn in 2066? Hij opereert als een proces-burgemeester. Het proces moet goed verbonden zijn met jongeren, hun wensen moeten goed op tafel liggen. En vervolgens is het een kwestie van goed besturen. Urk betreft via de griffie jongeren actief bij de politiek. Daar komen vaak verrassende en nuchtere zaken uit. Het gaat dan veelal over het *daily urban system (DUS)*, de dagelijkse leefomgeving. Het is aan bestuur en politiek om dat instrumenteel te maken en te vertalen naar goede plannen.



Hein is kritisch op de maakbaarheidsgedachte. Almere is weliswaar gestart als rijksproject, maar we zijn als Almere “onvoltooid verleden tijd”. We moeten naar de toekomst nog veel compenseren, wat destijds niet is uitgedacht. Bijvoorbeeld: het stadscentrum van Rem Koolhaas, prachtig, maar we hebben wel het dunst bevolkte stadscentrum van Nederland. Met als gevolg dat ik nu maatregelen aan het treffen ben om de onveilige situatie na (let wel!) vijf uur 's middags te managen. Omdat er geen levendigheid is, zelfs geen verkeer. Er is te weinig voor jongeren (en anderen), er is amper uitgaansgelegenheid, anders dan fastfoodketens en als gunstige uitzondering de bibliotheek. De gemeente kan het niet alleen, ook het maatschappelijk en bedrijfsleven moet investeren in levendigheid. De gemeente gaat zorgen dat de bevolkingsdichtheid in het centrum toeneemt door daar 5.000 woningen toe te gaan voegen. En wil dan ook goed kijken naar de samenstelling, zodat de levendigheid er baat bij heeft. Jongeren moeten daar overigens ook zelf initiatief in nemen.

Jestina beaamt dat we nu al moeten proberen 40 jaar vooruit te denken, met en voor jongeren. Welke investeringen kunnen we vandaag al doen om daar aan te werken?

Hein noemt als concreet voorbeeld de *High Note* in Almere met het *Friends*-woningconcept, elke jongere een eigen kamer met natte ruimte, en gezamenlijke huiskamer en keuken. Dat concept verdient uitrollen. De stad gaat nog meer ontwikkelen om jongeren-woningen te genereren. Maar jongeren moeten zelf de dragers van de gewenste levendigheid zijn. De campus met 1200 woningen van Windesheim gaat daarbij helpen, evenals de High Tech campus aan de zuidoever van het Weerwater. Hij hoopt dat ook bedrijven hierin initiatieven willen nemen en zoals Jestina suggereert, samen willen optrekken. Als mooi voorbeeld op korte termijn noemt hij de ijsbaan ter gelegenheid van de afsluiting van het feest van 50 jaar Almere,

mogelijk gemaakt door de ondernemersvereniging van Almere-Stad. Naast het betrekken van de Jongerenraad wil hij via jongerenwerkers ook behoeften en kansen ophalen bij wijkcentra en buurtcentra.

Bart vindt jongeren betrekken ook een taak van de politieke fracties zelf. Op Urk moet er veel meer flexibiliteit komen in de huisvesting. Gebrek hieraan ziet hij als een bron van maatschappelijke onrust. Op de vraag wat de overheid hiervoor zelf kan doen, noemt hij de ervaring die hij elders als wethouder heeft opgedaan. Jongeren adviseerden rond de energiestrategie elk jaar weer kort maar krachtig: “Doe niet zo moeilijk”.

Jestina is het daar roerend mee eens: Hak soms gewoon knopen door en kom er samen uit.



De dagvoorzitter geeft ruimte aan enkele vragen of reacties uit de zaal.

Marie-Josée Röselaers vindt Windesheim heel fijn, maar tot voor kort was het zo dat kinderen elders gingen studeren en die kwamen niet meer terug, ook al wilden ze dat. Faciliteren dat (terugkerende) kinderen een woning krijgen is essentieel. Lukt dat niet, dan gaan en blijven ze weg. Het is dus essentieel dat jongeren een eigen woning krijgen. Zij stelt voor een bepaald percentage woningen te eisen voor jongeren om zo een inhaalslag te maken.



Jestina beaamt dat niet alle onderwijsaanbod te vinden is in Flevoland. De Jongerenraad gaat er ook over in gesprek om meer divers onderwijs aan te trekken. Nisa vult aan de verbindingen naar buiten Flevoland makkelijker moeten zijn, dus ook OV, zodat studenten eventueel hier kunnen wonen. Waarop Hein reageert dat hij de enorme pendel wil verkleinen. We moeten investeren in onderwijs en werk in de eigen stad. Meer banen en onderwijs in onze regio, zodat de cohesie daardoor wordt vergroot. Niet alleen een woon- of slaapstad zijn maar ook een woon- en werkstad. De zaal stemt hier met een applaus mee in.

Willemien Wever, raadslid in Dronten, vertelt dat Dronten een eigen jongerenpanel heeft, en ook sinds kort een jongeren-motiemarkt voor lagere leeftijd. Zij vraagt hoe jongeren nog meer politieke invloed kunnen krijgen.



Jestina antwoordt dat de Jongerenraad gisteren nog contact had met het jongerenpanel van Dronten. Sinds februari hebben ze een formele rol binnen de provincie, zodat ze adviezen kunnen geven, ook aan het waterschap. Ze zijn dé verbinding voor gemeenten in Flevoland om een stem te geven aan jongeren die mee willen praten over beleid. Dat is soms best lastig, jongeren zijn heel verschillend.

Nisa zegt dat de Jongerenraad graag een soort tussenstation voor politiek en bestuurders wil zijn. Er zou ook iets vergelijkbaars voor minderjarige jongeren moeten komen, mogelijk dat de Jongerenraad met een goed plan daarbij kan helpen.

Jestina sluit af met de boodschap: Geef jongeren de ruimte om te groeien en Flevoland groeit met hen mee. Samen bouwen we aan een samenleving die de komende 40 jaar innovatief en verbonden blijft. De boodschap wordt gesteund met een applaus.

Bart heeft hier niets aan te voegen. Het is zaak in verbinding te blijven. De Jongerenraad doet goed werk.

Hein citeert het leidmotief van Yanmar (bedrijf in Almere): Laat ons allemaal bloeien en groeien. Dus laat iedereen in zijn waarde, maar je moet het zelf doen. De overheid kan natuurlijk een beetje helpen waar het gaat om wonen en scholing, maar jongeren moeten het óók zelf doen.



Arjen Gerritsen, commissaris van de Koning in Flevoland

De dagvoorzitter nodigt Arjen Gerritsen uit om van de woorden van Michelle Provoost en het gesprek van de Jongerenraad met de burgemeesters één geheel te maken. De commissaris reageert op deze uitdaging met te stellen dat Flevoland meer is dan één geheel. Het is een samenstel, met geschiedenis, met een samenleving, maar ook met verschillen. Hij geeft graag zijn reflectie.

Geachte aanwezigen,

Als ik luister naar de lezing van Michelle Provoost, dan blijf ik hangen bij de gedachte: *de stad is nooit af*.

Dat klinkt misschien vanzelfsprekend, want natuurlijk is een stad nooit af. Mensen komen en gaan, generaties volgen elkaar op. Wijken veranderen van karakter en functies verdwijnen, terwijl nieuwe functies zich weer aandienen. Wat vandaag als nieuw beschouwd wordt, maakt morgen deel uit van het bestaande. En toch is die gedachte voor Flevoland in het bijzonder relevant.

Wij zijn een provincie die ooit begon als een idee. Een plan op papier. Een zorgvuldig ontworpen landschap, bedacht door mensen die geloofden dat de toekomst maakbaar was. Misschien is het ook daarom dat men nog altijd over Flevoland spreekt in termen van groei, uitbreiding en ontwikkeling. En dat het daarbij gaat over nieuwe woningen, nieuwe bedrijventerreinen en nieuwe infrastructuur. En dat is begrijpelijk: Flevoland groeit immers nog altijd. En veel van de grote ruimtevragen van ons land komen samen in onze provincie.



Het is juist daarom dat ik de centrale boodschap van Michelle Provoost zo interessant vond: wat gebeurt er wanneer een nieuwe stad geen nieuwe stad meer is? Wat gebeurt er wanneer de aandacht verschuift van uitbreiden naar vernieuwen? Van bouwen naar onderhouden? Van plannen maken naar voortbouwen op wat er al is? Die vragen worden namelijk steeds belangrijker naarmate Flevoland ouder wordt.

Volgend jaar bestaat Lelystad zestig jaar, Almere is vijftig jaar en onze provincie zelf veertig jaar. Voor Nederlandse begrippen zijn we nog altijd jong. Maar: jong betekent niet dat we nieuw zijn. De eerste generatie bewoners is inmiddels grootouder geworden. De bomen die ooit als jonge aanplant in de grond gingen, bepalen inmiddels het beeld van onze steden. Wijken die ooit symbool stonden voor de toekomst, zijn voor veel inwoners gewoon hun thuis geworden. Dat klinkt vanzelfsprekend, maar eigenlijk markeert het een belangrijke overgang.

Want: in de eerste decennia van ons bestaan ging het vooral over aanleg. Over groei. Over het bouwen van huizen, wegen, scholen en voorzieningen. Vandaag dienen zich juist andere vragen aan: hoe houden we bestaande wijken aantrekkelijk? Hoe zorgen we ervoor dat jongeren hun plek kunnen vinden in de stad waar zij zijn opgegroeid? Hoe maken we ruimte voor ouderen die langer zelfstandig willen wonen, of die juist in een zorgsysteem zouden willen wonen? Hoe zorgen we ervoor dat voorzieningen op peil blijven? En dus eigenlijk: hoe vernieuw je een stad zonder steeds opnieuw te beginnen?

En misschien zit daarin wel de kern van wat Michelle Provoost ons vanmiddag heeft verteld. De geschiedenis van Flevoland is al zo vaak verteld als het verhaal van ontwerpers, ingenieurs en bestuurders. En terecht. Want zonder visie, doorzettingsvermogen en vakmanschap was deze provincie er nooit geweest.

Cornelis Lely had een plan. De ingenieurs van de Zuiderzeewerken hadden een plan. De Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders had een plan. En de eerste bewoners kwamen hierheen met een plan voor hun toekomst.

Ik denk dat geen van die plannen zich uiteindelijk precies heeft ontwikkeld zoals van tevoren gedacht. En ik denk ook dat dat goed is, want een samenleving laat zich niet volledig ontwerpen; de werkelijkheid doet altijd mee. Mensen maken keuzes die niemand vooraf kan voorspellen. Nieuwe ontwikkelingen dienen zich aan, economische omstandigheden veranderen. Een wijk krijgt een andere functie, een landschap een andere betekenis. Dat zie je overal in Flevoland terug.

De Oostvaardersplassen werden iets anders dan oorspronkelijk was voorzien. De ontwikkelingen van Almere en Lelystad verliepen anders dan verwacht. De landbouw en economie veranderde en de bevolking veranderde mee. Daarin schuilt misschien wel de kracht van een gebied: niet dat het plan perfect blijkt te zijn, maar dat het sterk genoeg is om nieuwe generaties hun eigen keuzes te laten toevoegen. Michelle Provoost wijst ons erop dat we daarbij niet alleen moeten kijken naar wat er nog ontbreekt, maar naar wat er al aanwezig is. Dat vind ik een waardevolle gedachte.

We zijn als mensen vaak geneigd onze blik vooral op de toekomst te richten, terwijl juist in de bestaande stad of dorp veel kwaliteiten aanwezig zijn. Kwaliteiten die soms zo vanzelfsprekend zijn, dat we ze niet meer zien. Het groen in onze steden, de ruimte die Flevoland kenmerkt, en de relatie tussen stad en landschap, bijvoorbeeld. Maar ook de ideeën die aan de basis stonden van deze provincie. Er werd namelijk destijds niet alleen gebouwd aan woningen, er werd gebouwd aan gemeenschappen: met voorzieningen,



onderwijs, gezondheid en aan nieuwe manieren van samenleven. Veel van die ideeën klinken vandaag verrassend actueel. Misschien juist omdat vraagstukken van deze tijd steeds minder afzonderlijk van elkaar zijn op te lossen.

Een woning is niet alleen een woning. Het gaat ook over bereikbaarheid, over energie, over water, zorg, ontmoeting. Over de kwaliteit van de leefomgeving. En uiteindelijk over de vraag hoe mensen hun leven vorm kunnen geven.

Dat brengt mij bij een tweede gedachte die ik meende te horen in de lezing. Dat lange tijd Flevoland werd gezien als plek waar Nederland ruimte vond; voor woningen, economische ontwikkeling en nieuwe infrastructuur. En dat is natuurlijk nog steeds zo. Maar de vraagstukken van vandaag laten zich niet oplossen door ruimte alleen. Ruimte is meer dan alleen grond; ruimte ontstaat ook in de manier waarop we samenwerken, de manier waarop we bestaande kwaliteiten weten te benutten en de manier waarop we diverse opgaven met elkaar weten te verbinden.

Wanneer een wijk wordt vernieuwd gaat het immers niet alleen over nieuwe woningen. Dan wordt ook gekeken naar nutsaansluitingen. Naar mobiliteit. Naar of gezondheidsvoorzieningen op orde zijn én waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Kortom: het gaat over leefbaarheid.

Misschien is dat wel de grootste verandering ten opzichte van de periode waarin onze steden werden gebouwd. Destijds lag de nadruk op aanleg, maar vandaag de dag gaat het steeds vaker over ontwikkeling. Niet alleen het opleveren van een project, maar een samenleving verder helpen. Niet iets nieuws naast het bestaande zetten, maar voortbouwen op wat er al is.

Daarin herken ik iets van de oorspronkelijke poldergedachte: de mensen die Flevoland hebben ontworpen bouwden namelijk niet voor hun eigen tijd alleen. Zij maakten keuzes voor generaties die

zij zelf nooit zouden gaan ontmoeten. En diezelfde verantwoordelijkheid hebben wij vandaag, met elkaar, eveneens.

Dat vraagt om samenwerking. Of liever gezegd: om partnerschap. Want geen van de grote opgaven waarvoor wij staan, past nog binnen één organisatie, één bestuurslaag of één domein. De energietransitie niet, de woningbouwopgave niet, de zorgopgave niet. En de vernieuwing van bestaande wijken niet.

Al deze dingen vragen dat overheden, inwoners, ondernemers, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties gezamenlijk verantwoordelijkheden nemen voor de toekomst.

Niet omdat iedereen hetzelfde belang heeft, maar omdat niemand het alleen kan. En misschien is dat wel de eigentijdse betekenis van de polder. Niet een gebied dat ooit droogviel, maar een manier van werken. Het besef dat ontwikkeling nooit af is. Dat iedere generatie iets ontvangt, daar iets aan toevoegt, en het vervolgens weer doorgeeft.

Dames en heren, geachte aanwezigen. Cornelis Lely tekende ooit een toekomst waarvan hij wist dat hij deze nooit volledig mee zou maken. Anderen werkten zijn ideeën uit en weer anderen bouwden daarop voort. De generatie van nu en generaties nog lang na ons, leven met de gevolgen én de kansen van die keuzes.

Kan het zo zijn dat daarin de belangrijkste les van vanmiddag schuilt? Dat een stad nooit af is. Dat een provincie nooit af is. Dat een samenleving nooit af is. En dat dat geen tekortkoming is, maar eigenlijk precies de bedoeling?

Dank u wel.

NB. Dit verslag geeft de voorgenomen tekst van de reflectie van de commissaris van de Koning weer. Deze kan enigszins afwijken van zijn feitelijke toespraak. De gesproken tekst geldt.



Reflectie vanuit de zaal

De dagvoorzitter nodigt de deelnemers in de zaal uit tot een reflectie.



Evert Vermeer vraagt wat de concrete bijdrage van de provincie zou kunnen zijn om dit nieuwe proces van stads- en dorps- vernieuwing te stimuleren en te bevorderen.

Daar zijn veel partijen bij nodig. Hij hoort dat de provincie daarin een speciale taak heeft. Kan de commissaris dat nog iets meer toespitsen?

Arjen Gerritsen geeft aan dat het middenbestuur kan overzien wat er lokaal speelt in Flevoland en wat daar landelijk in geboden kan worden. Hij is blij met de Strategische Agenda Flevoland, die verschillende ministeries aan de behoeften van Flevoland verbindt, maar omgekeerd ook Flevoland aan landelijke opgaven. Zowel Rijk als regio kunnen het niet alleen. De Strategische Agenda Flevoland verbindt verticaal overheidslagen en horizontaal ministeries. In de dialoog met Flevoland komen de ministeries gezamenlijk aan tafel. Daarin hebben we als gebied een voorsprong, en daar heeft de provincie een belangrijke verbindende taak in.



Actueel: collectie Lely digitaal toegankelijk

Als een soort toetje na de voeding van deze Cornelis Lelylezing nodigt de dagvoorzitter **Ed Voigt** en **Jan Lely**, en **Margreet Bos** van Het Flevolands Archief, uit aan tafel. De aanleiding hiervoor is de digitalisering van de Lely-collectie van Ed Voigt.



Op uitnodiging vertelt Ed Voigt dat zijn fascinatie voor Lely is ontstaan op een nationale genealogie dag in het Poldermuseum, en dat deze in de loop der jaren alleen maar is gegroeid. In 25 jaar verzamelen heeft hij de familie Lely leren kennen, enorm veel documenten verzameld. En nog steeds doet hij nieuwe ontdekkingen zoals een diploma van de 7-jarige Lely, waarin hij wordt geprezen voor zijn goede gedrag en vooruitziende blik.

Jan Lely komt net terug van de oplevering van de renovatie van de Afsluitdijk. Hij woont al 40 jaar plechtigheden rond zijn overgrootvader bij. Hij is heel blij met de blijvende aandacht voor Cornelis Lely en prijst de collectie van Ed Voigt, die bijna museaal genoemd kan worden. Dat moet je waarderen. Een collectie moet je ook kunnen gebruiken, er zijn veel geïnteresseerden. Daarom vindt hij de digitalisering een enorm mooie stap.



Margreet Bos is senior archivaris bij Het Flevolands Archief dat werkt voor vier gemeenten, het waterschap, de provincie en ook deels het Rijk. Het gaat daarbij zowel om beheren als gebruik mogelijk maken. En dat geldt ook voor particuliere collecties.

Volgend jaar bestaat Het Flevolands Archief 10 jaar. Ook een archief is nooit af en collecties net zo min. De collectie Lely bestaat uit uiteenlopende items,

wordt dankzij gezamenlijke inspanningen voor Flevoland behouden, en is digitaal te raadplegen via www.hetflevolandsarchief.nl.

Ed Voigt vertelt tot slot dat de fysieke collectie een plek krijgt in een barakwoning op het Werkeiland Lelystad. De hoop was deze op de geboortedag van Cornelis Lely op 23 september te kunnen openen, maar er is enige vertraging en de verwachting is dat dit nu op 22 januari 2027, de sterfdag van Lely zal kunnen plaatsvinden.



Samenvatting en afsluiting

Na deze actuele toegift rondt dagvoorzitter Jop Fackeldey af met enkele signalen uit de bijeenkomst:

- Flevoland heeft weliswaar het imago van bouwend nieuw land, maar heeft ook geschiedenis. En dat betekent dat ook de bestaande wijken aandacht nodig hebben en verdienen. Niet omdat ze niet goed meer zijn, maar omdat we dankzij hun geschiedenis kunnen leren en verbeteren.
- Zolang steden vasthouden aan hoe het oorspronkelijk gepland is, blijven ze een stedenbouwkundig project en worden ze nooit een stad.
- We moeten met elkaar verder met de ontwikkeling en met de stadsvernieuwing, met elkaar de volgende stappen zetten. Je moet immers doorontwikkelen naar wat de voortschrijdende tijd en samenleving vragen.
- De vraagstukken van vandaag laten zich niet oplossen met alleen ruimte, het gaat om veel meer zaken, gelaagdheid en verwevenheid.
- Telkens de toekomst opnieuw vormgeven, en dat samen doen.



Zo komt Jop Fackeldey terug bij de reden waarom het Genootschap Flevo is opgericht, namelijk om met elkaar het gesprek te voeren en na te denken over hoe ons gebied zich ontwikkelt in zijn verscheidenheid, maar met toch een aantal rode draden.

Als voorzitter van het Genootschap is hij iedereen dankbaar die heeft meegewerkt aan deze Lelylezing. Hij bedankt in het bijzonder de sprekers voor hun inspirerende bijdragen en wenst de Jongerenraad succes bij hun belangrijke gesprekken met de bestuurders. Voor hen heeft hij bloemen en als aandenken een stormglas, een symbool voor het letterlijk en figuurlijk wisselende weer dat de toekomst zal brengen.

Hij nodigt de aanwezigen uit om met een drankje en hapje na te praten, en als zij zich daartoe geïnspireerd voelen zich aan te melden als lid van het Genootschap Flevo. Om zo samen betrokken te blijven bij verleden, heden en toekomst van Flevoland.



GENOOTSCHAP FLEVO

Genootschap Flevo

Het Genootschap Flevo is een van de oudste verenigingen in het IJsselmeergebied (1938!). Een vereniging die nog steeds de toekomst van dat gebied ter harte gaat. De vereniging geeft dit vorm in activiteiten zoals lezingen, symposia en excursies op het gebied van waterstaatkundige, sociaaleconomische, stedenbouwkundige en andere maatschappelijke thema's.

Sinds 2022 organiseert het Genootschap Flevo elk jaar rond de geboortedag van de naamgever de traditionele Cornelis Lelylezing.



GENOOTSCHAP FLEVO

Voor activiteiten en lidmaatschap: www.genootschapflevo.nl

Lelystad, oktober 2026

Fotografie Juul Baars

